

УДК 321.7:328.185(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v057.2025.30>**Ю. П. Мельник**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0392-4941>*кандидат політичних наук,
доцент кафедри мистецтвознавства
та загальногуманітарних дисциплін
Міжнародного гуманітарного університету*

ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ДЕМОКРАТИЧНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ

Постановка проблеми. Сучасні демократичні політичні системи функціонують в умовах зростаючої нестабільності, зумовленої поєднанням безпекових викликів, криз легітимності та структурних трансформацій публічної влади. Особливої інтенсивності ці процеси набувають у державах, що зазнають воєнних впливів, коли традиційні механізми демократичного врядування опиняються під значним інституційним і нормативним тиском. За таких умов збереження демократичної стійкості дедалі більше залежить від здатності політичної системи забезпечувати ефективну підзвітність і відповідальність суб'єктів політичного процесу.

Сьогодні Україна постає як демократична політична система з транзитними характеристиками, інституційна консолідація якої залишається незавершеною. Воєнні трансформації, спричинені повномасштабною війною, накладаються на особливості демократичного транзиту, посилюючи вразливість інститутів підзвітності та змінюючи усталені практики взаємодії між владою і суспільством. У цьому контексті політична відповідальність виступає одним з ключових чинників демократичної стійкості, оскільки забезпечує зв'язок між здійсненням владних повноважень і суспільною оцінкою їх результатів, а також покликана запобігати концентрації влади та ерозії демократичних процедур в умовах надзвичайного політичного й безпекового навантаження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній науковій літературі проблематика політичної відповідальності розглядається як ключовий елемент забезпечення демократичної підзвітності та стійкості політичних систем у кризових умовах. У зарубіжних дослідженнях демократична стійкість трактується як динамічна здатність демократичних режимів адаптуватися до безпекових і політичних викликів без втрати легітимності, при цьому політична відповідальність розглядається як центральний механізм стримування концентрації влади та відтворення суспільної довіри в умовах обмеження традиційних демократичних процедур

[1, 2]. У вітчизняному науковому дискурсі акцент зроблено на інституційних і неформальних механізмах підзвітності влади, ролі громадянського суспільства та особливостях функціонування демократичних інститутів України в умовах воєнного стану, що дозволяє розглядати політичну відповідальність як компенсаторний чинник демократичної стійкості транзитної демократії [3, 4, 5, 6]. Водночас наявні дослідження здебільшого фрагментарно аналізують взаємозв'язок між політичною відповідальністю та демократичною стійкістю в умовах війни, що зумовлює потребу в комплексному осмисленні цього взаємозв'язку в контексті воєнних трансформацій демократичного транзиту України.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять системний і інституціональний підходи, що дозволяють розглядати демократичну стійкість як динамічну характеристику політичної системи, а політичну відповідальність – як інтегративний механізм її внутрішньої саморегуляції в умовах воєнних трансформацій транзитної демократії. Застосування структурно-функціонального підходу уможливило аналіз ролі політичної відповідальності у забезпеченні узгодженості між ефективністю публічного управління та дотриманням демократичних стандартів.

Для дослідження трансформації механізмів забезпечення реалізації політичної відповідальності в умовах воєнного стану використано контекстуальний підхід, що враховує безпекові та інституційні обмеження демократичних процедур. Основними методами дослідження є теоретичний аналіз і синтез, порівняльний аналіз та кейс-аналіз українського досвіду, які забезпечують наукову обґрунтованість і цілісність отриманих висновків.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз політичної відповідальності як чинника демократичної стійкості України в умовах воєнних трансформацій демократичної політичної системи з урахуванням транзитного характеру демократії.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній політичній теорії політична відповідальність розглядається як фундаментальний елемент демократичного врядування, що забезпечує зв'язок між здійсненням владних повноважень і суспільною оцінкою їх результатів. На відміну від суто правових форм відповідальності, вона охоплює ширший спектр інституційних, моральних і комунікативних вимірів та функціонує як безперервний процес публічної взаємодії між владою та громадянами. У цьому контексті політична відповідальність постає не лише як реакція на порушення норм, а як системоутворювальний механізм підтримання демократичної легітимності.

Різні теоретичні підходи по-різному акцентують зміст політичної відповідальності. У межах ліберальної традиції вона переважно пов'язується з виборчою підзвітністю та індивідуальною відповідальністю політичних акторів перед виборцями. Інституційні підходи зосереджуються на формалізованих процедурах контролю та ролі демократичних інститутів у забезпеченні регулярності й передбачуваності відповідальності. Водночас сучасні комунікативні та критичні теорії наголошують на значенні публічності, дискурсивних практик і суспільних очікувань, які істотно впливають на формування політичної відповідальності, особливо в умовах криз і надзвичайних політичних ситуацій [7, 8, 9, 10].

У свою чергу, демократична стійкість у сучасному політологічному дискурсі трактується як здатність демократичної політичної системи зберігати свої базові принципи та інституційні засади в умовах тривалих або раптових викликів. На відміну від статичного розуміння стабільності, ця категорія передбачає адаптивність і здатність до інституційної трансформації без втрати легітимності. Демократична стійкість формується не лише завдяки ефективності формальних інститутів, а й через рівень суспільної довіри, якість політичної комунікації та спроможність системи інтегрувати кризові зміни у власну логіку функціонування.

О. Айвозовська відзначає, що «демократична стійкість України – це комплексний процес, що вимагає участі всіх верств суспільства, чіткої децентралізації та спільного розуміння мети. Тільки так можна забезпечити майбутнє, яке відповідатиме прагненням нашого народу» [11].

С. Кисельов, Д. Сингаєвська підкреслюють, що «для оцінки стійкості корисним є Індекс стійкості, розрахований Фондом миру, який враховує такі показники, як соціальна згуртованість, державна спроможність, економіка, громадянський простір, екологія, інклюзія та індивідуальні можливості (Fund for Peace, 2022). У 2022 р. Україна посіла 64 місце з інтегрованим індексом

5,9 з 10 можливих, що свідчить про середній рівень стійкості» [12, с. 38; 13].

У цьому теоретичному контексті політична відповідальність і демократична стійкість перебувають у тісному взаємозв'язку. Саме механізми відповідальності забезпечують відтворення легітимності влади та запобігають концентрації владних повноважень без належного суспільного контролю. Ефективна політична відповідальність створює умови для підтримання балансу між необхідністю прийняття рішень і збереженням демократичних стандартів, що є критично важливим у ситуаціях підвищеного інституційного навантаження.

Водночас у транзитних демократіях цей взаємозв'язок має суперечливий характер. Неповна інституційна консолідація, вибіркове застосування формалізованих процедур і зростання ролі неформальних практик призводять до фрагментації механізмів політичної відповідальності. За таких умов вона виконує компенсаторну функцію, частково нейтралізуючи інституційну вразливість демократичної системи, але водночас створює ризики імітації підзвітності. У кризових і воєнних умовах ці суперечності посилюються, що зумовлює особливу роль політичної відповідальності як чинника демократичної стійкості.

Сьогодні повоєнні трансформації демократичної політичної системи України є наслідком поєднання екзистенційних безпекових загроз і незавершеного характеру демократичного транзиту. Повномасштабна війна зумовила радикальну зміну умов функціонування демократичних інститутів, у межах яких пріоритети національної безпеки та оборони об'єктивно впливають на реалізацію демократичних процедур, баланс владних повноважень і механізми підзвітності. За таких обставин демократична політична система змушена адаптуватися до режиму надзвичайного навантаження, не втрачаючи при цьому своєї нормативної орієнтації на демократичні цінності.

Запровадження воєнного стану супроводжується тимчасовим обмеженням окремих політичних прав і свобод, посиленням ролі виконавчої влади та централізацією процесів ухвалення рішень [14, 15]. Ці зміни мають функціональний характер і спрямовані на забезпечення керованості держави в умовах війни, однак водночас вони трансформують усталені механізми демократичного контролю. Парламентський нагляд, судовий контроль і публічна підзвітність влади зазнають суттєвого впливу, що підвищує ризики зменшення прозорості й концентрації владних ресурсів.

Особливістю українського контексту також є те, що воєнні трансформації накладаються на інституційні характеристики транзитної демо-

кратії, для якої властиві незавершеність демократичної консолідації та нерівномірність розвитку інститутів підзвітності. У таких умовах навіть тимчасові відхилення від стандартних демократичних процедур можуть мати довготривалі наслідки, впливаючи на сприйняття легітимності влади та рівень суспільної довіри. Водночас саме війна актуалізує запит суспільства на відповідальне здійснення владних повноважень і чітке публічне обґрунтування політичних рішень.

Так, воєнні трансформації істотно змінюють характер взаємодії між владою і суспільством, поєднуючи зростання суспільної мобілізації та солідарності з підвищеною чутливістю громадської думки до питань підзвітності та якості публічного управління. З початком повномасштабної війни в Україні спостерігається безпрецедентне посилення громадянської активності, зокрема через волонтерський рух, діяльність громадських організацій і неформальні ініціативи підтримки сектору безпеки та гуманітарної допомоги, що сприяє збереженню суспільної згуртованості та підвищенню довіри до державних інститутів у критичний період [16, 17].

Водночас зростання рівня суспільної мобілізації супроводжується посиленням вимог до відповідальної поведінки владних акторів. Дані соціологічних досліджень свідчать про диференційований характер суспільної довіри: за умов високого рівня підтримки інститутів, пов'язаних із забезпеченням оборони та безпеки, рівень довіри до органів виконавчої та судової влади залишається суттєво нижчим, що відображає підвищену чутливість громадської думки до проявів неефективності управлінських рішень і дефіциту підзвітності [18].

Посилення суспільної уваги до дій влади проявляється також у зростанні ролі медіа та громадянського суспільства як каналів неформального контролю. Аналітичні звіти фіксують, що публічні дискусії та журналістські розслідування щодо використання публічних ресурсів, процедур мобілізації та організації управлінських процесів у воєнний період нерідко стають чинником корекції політичних рішень або управлінських практик, що свідчить про збереження функціональної ролі суспільного контролю навіть за умов обмеження формальних демократичних процедур [3].

За таких умов демократична стійкість дедалі більше залежить не лише від формального збереження інституційної архітектури, а від здатності політичної системи підтримувати суспільну довіру через прозорість, публічну комунікацію та відповідальну поведінку владних акторів. Саме поєднання суспільної мобілізації з вимогами підзвітності формує адаптивний потенціал демокра-

тичної політичної системи України в умовах тривалих воєнних викликів.

Крім того, важливим елементом трансформації політичної відповідальності в умовах війни є посилення її зовнішнього виміру. Міжнародні організації, іноземні партнери та наднаціональні інституції здійснюють опосередкований вплив на формування стандартів підзвітності та прозорості державної політики, що набуває особливого значення для держав із транзитною демократією. Такий зовнішній контроль частково компенсує обмеження внутрішніх демократичних механізмів і водночас підвищує вимоги до обґрунтованості та легітимності управлінських рішень.

Таким чином, воєнні трансформації демократичної політичної системи України мають амбівалентний характер. Вони одночасно обмежують традиційні демократичні процедури та створюють умови для переосмислення ролі політичної відповідальності як ключового механізму запобігання ерозії демократії. У цьому контексті політична відповідальність набуває значення не лише інструмента контролю, а системоутворювального чинника демократичної стійкості, що забезпечує здатність політичної системи адаптуватися до війни без втрати демократичної легітимності.

Безумовно, що в вказаному контексті, механізми забезпечення реалізації політичної відповідальності становлять ключовий елемент функціонування демократичної політичної системи, оскільки саме через них здійснюється практичний зв'язок між наділенням влади повноваженнями та суспільною оцінкою результатів їх реалізації. У демократичних системах ці механізми формують інституційні та неінституційні канали підзвітності, що дозволяють обмежувати концентрацію влади, підтримувати легітимність політичних рішень і забезпечувати довіру між владою та громадянами. В умовах воєнних трансформацій їх значення істотно зростає, оскільки традиційні демократичні процедури зазнають об'єктивних обмежень, а ризики інституційної деформації посилюються.

Інституційні механізми забезпечення реалізації політичної відповідальності включають формалізовані процедури парламентського контролю, судового та конституційного нагляду, виборчої підзвітності та публічної звітності органів влади. В українських умовах їх функціонування ускладнюється поєднанням воєнного стану та транзитного характеру демократії, для якої властиві незавершеність інституційної консолідації та нерівномірність розвитку механізмів стримувань і противаг. Воєнні трансформації зумовлюють тимчасове звуження публічності, посилення виконавчої влади та відкладений характер оцінки політичних рішень,

що обмежує спроможність формалізованих механізмів забезпечувати регулярну й передбачувану підзвітність.

Водночас збереження інституційних рамок відповідальності навіть у трансформованому вигляді має принципове значення для демократичної стійкості України. Вони виконують нормативну та символічну функцію, фіксуючи межі допустимого розширення владних повноважень і запобігаючи легітимації постійних відступів від демократичних стандартів. Для транзитної демократії це є особливо важливим, оскільки відсутність стабільних інституційних механізмів відповідальності створює довготривалі ризики персоналізації влади та ерозії демократичних процедур.

Поряд з інституційними, суттєву роль у забезпеченні реалізації політичної відповідальності відіграють неформальні механізми, що функціонують на основі суспільних норм, комунікативних практик і громадянської активності. До них належать публічний тиск, діяльність громадянського суспільства, медіа-контроль, експертні оцінки та репутаційні чинники. В умовах війни ці механізми набувають компенсаторного характеру, частково заміщуючи обмежені інституційні процедури та забезпечуючи оперативну реакцію на дії влади.

Для України значення неформальних механізмів є особливо високим з огляду на рівень суспільної мобілізації та збереження активного громадянського суспільства в умовах воєнного протистояння. Саме через неформальні канали відповідальності формується публічний контроль за використанням владних повноважень, підтримується чутливість до зловживань і забезпечується суспільна артикуляція запиту на відповідальне управління. Водночас домінування неформальних механізмів за відсутності належного інституційного підкріплення створює ризики фрагментації відповідальності, її персоналізації та трансформації у ситуативну реакцію громадської думки.

Таким чином, механізми забезпечення реалізації політичної відповідальності в умовах воєнних трансформацій демократичної політичної системи України мають комплексний характер і включають взаємодію інституційних та неформальних форм підзвітності. Їхня ефективність визначається не домінуванням окремих механізмів, а здатністю забезпечувати відносний баланс між формалізованими процедурами та суспільними практиками контролю. У контексті транзитної демократії та воєнних викликів саме цей баланс виступає критичним чинником демократичної стійкості, запобігаючи як формалізації відповідальності без реального змісту, так і її

розмиванню в умовах надзвичайної концентрації влади.

У сучасних умовах повномасштабної війни політична відповідальність набуває для України не лише нормативного, а й системоутворювального значення, виступаючи одним із ключових чинників демократичної стійкості. Воєнні трансформації політичної системи зумовлюють об'єктивне посилення виконавчої влади, звуження простору для стандартних демократичних процедур та переорієнтацію управлінських рішень на логіку безпеки й виживання держави. За таких умов саме політична відповідальність виконує функцію стримувального механізму, що дозволяє зберігати демократичну орієнтацію розвитку політичної системи навіть за наявності надзвичайних обставин.

Для транзитної демократії, якою залишається Україна, демократична стійкість не зводиться до формального збереження інституцій, а передбачає здатність політичної системи адаптуватися до кризових викликів без втрати базових демократичних принципів. У цьому контексті політична відповідальність виступає індикатором реального функціонування демократії, оскільки демонструє, наскільки суб'єкти влади зберігають підзвітність суспільству в умовах концентрації повноважень і обмеження звичних каналів контролю.

Особливість українського досвіду полягає в тому, що воєнні трансформації відбуваються паралельно з незавершеними процесами демократичної інституціоналізації. Це зумовлює підвищену залежність демократичної стійкості від неформальних механізмів політичної відповідальності – громадянської мобілізації, публічної комунікації, ролі медіа та експертного середовища. Саме вони значною мірою забезпечують зворотний зв'язок між владою і суспільством у ситуації, коли інституційні механізми функціонують у режимі обмеженої ефективності.

Водночас демократична стійкість у воєнний період не може ґрунтуватися виключно на неформальних формах відповідальності. Тривале заміщення інституційної підзвітності суспільним тиском створює ризики фрагментації відповідальності, її персоналізації та зниження передбачуваності політичного процесу. У цьому сенсі політична відповідальність виступає не лише реакцією на конкретні управлінські рішення, а й довгостроковим ресурсом відновлення та зміцнення демократичних інститутів у поствоєнний період.

Підсумовуючи необхідно відзначити, що у контексті воєнних трансформацій політичної системи України політична відповідальність постає як інтегральний чинник демокра-

тичної стійкості, що поєднує нормативний, інституційний і суспільний виміри. Вона забезпечує збереження демократичного вектору розвитку держави в умовах надзвичайних викликів і водночас формує підґрунтя для подальшої демократичної консолідації після завершення воєнного протистояння. Саме через призму політичної відповідальності стає можливим оцінити не лише ефективність управління в умовах війни, а й потенціал української демократії до відновлення, адаптації та інституційного зміцнення.

Висновки. Таким чином, політична відповідальність є системоутворювальним елементом демократичного врядування, який забезпечує зв'язок між здійсненням владних повноважень і суспільною оцінкою результатів їх реалізації. Вона виходить за межі суто правових форм і функціонує як багатовимірний механізм підзвітності, що поєднує інституційні та комунікативні складові демократичної легітимності.

Доведено, що демократична стійкість не зводиться до формальної стабільності інститутів, а передбачає здатність політичної системи адаптуватися до кризових і воєнних викликів без втрати базових демократичних принципів. У цьому контексті політична відповідальність виступає ключовим чинником підтримання суспільної довіри, обмеження концентрації владних повноважень і запобігання ерозії демократичних стандартів.

Встановлено, що в умовах транзитної демократії та воєнного стану механізми політичної відповідальності зазнають суттєвої трансформації. Обмеження традиційних демократичних процедур зумовлює зростання ролі альтернативних і неформальних каналів підзвітності, зокрема публічної комунікації влади, громадянського суспільства, медіа та експертного середовища, які виконують компенсаторну функцію в забезпеченні демократичної легітимності.

Водночас підкреслено, що демократична стійкість України не може ґрунтуватися виключно на неформальних формах відповідальності. Збереження інституційних рамок підзвітності навіть у трансформованому вигляді є необхідною умовою запобігання фрагментації відповідальності та формування передумов для подальшої демократичної консолідації у поствоєнний період.

Отже, у контексті воєнних трансформацій політичної системи України політична відповідальність постає як інтегральний чинник демократичної стійкості, що забезпечує баланс між вимогами безпеки та збереженням демократичних стандартів і визначає потенціал відновлення та інституційного зміцнення демократії після завершення війни.

Література

1. Ferraz C., Finan F. Electoral Accountability and Corruption: Evidence from the Audits of Local Governments. *American Economic Review*. 2011. Vol. 101, No. 4. P. 1274–1311. URL: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/aer.101.4.1274> (дата звернення: 17.12.2025).
2. Croissant A., Lott L. Democratic Resilience in the Twenty-First Century: Search for an Analytical Framework and Explorative Analysis. V-Dem Institute Working Paper No. 149. August 2024. URL: https://v-dem.net/media/publications/WP_149.pdf (дата звернення: 17.12.2025).
3. Івасюк О., Ісічко А., Марусяк О., Одарченко К., Саєнко О., Смалиюк М. Ukrainian Democratic Institutions During the Wartime: 2024 Interim Assessment. Київ : Центр політико-правових реформ, 2024. URL: <https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/ukrainian-democratic-institutions-during-the-wartime.pdf> (дата звернення: 17.12.2025).
4. Зозуля О. І. Особливості організації роботи Верховної Ради України в умовах воєнного стану. Аналітичні доповіді (НБУВ). 2023. № 4. С. 70–75. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/626974a3-0aa7-4a1e-bcf2-d06d5d7b82fc/content> (дата звернення: 17.12.2025).
5. Герасименко О. Інституційні механізми взаємодії громадянського суспільства і держави: спроба структуризації. *Аспекти публічного управління*. 2023. Т. 11, № 3. С. 6–17.
6. Назаров М. С. Підходи та механізми забезпечення національної стійкості України як складової системи національної безпеки : дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02 – політичні інститути та процеси. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2025. 408 с.
7. Коломієць А. Є. Моральні аспекти політичної відповідальності. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 577–582.
8. Малкіна Г. М. Демократія і політична відповідальність. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2010. Вип. 21. С. 23–32.
9. Пономаренко А. Б. Політична відповідальність народу. *Політичне життя*. 2019. № 1. С. 31–36.
10. Самуйлік М. М. Політична відповідальність громадянського суспільства та її гібридні деформації в сучасних умовах. *Політикус*. 2019. Вип. 3. С. 50–54.
11. Айвазовська О. Формула демократичної стійкості України: виклики та перспективи. *Громадянська мережа «ОПОРА»*. 04 липня 2024. URL: <https://oporaua.org/vybory/formula-demokratichnoyi-stiystykosti-ukrayini-vikliki-ta-perspektivi-25291> (дата звернення: 17.12.2025).
12. Кисельов С. О., Сингаєвська Д. М. Легітимність та стійкість як фактори тривкості демократичних та недемократичних режимів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2025. Вип. 48. С. 33–39.
13. Fund for Peace. State Resilience Index. 2022. URL: <https://fundforpeace.org/wp-content/uploads/2022/12/SRI-Index-12.6.22-II80.pdf> (дата звернення: 17.12.2025).

14. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 18.10.2025).

15. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 18.10.2025).

16. Clingendael Institute. The Transformation and Functions of Ukrainian Civil Society. 2023. URL: <https://www.clingendael.org/pub/2023/work-in-progress/1-the-transformation-and-functions-of-ukrainian-civil-society/> (дата звернення: 17.12.2025).

17. Lutsevych O. Ukraine's Wartime Recovery and the Role of Civil Society. London : Chatham House, 2024. URL: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2024-06/2024-06-05-ukraine-wartime-recovery-role-civil-society-lutsevych.pdf> (дата звернення: 17.12.2025).

18. Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, оцінка проблем, що існують в українському суспільстві (листопад 2025 р.). Київ : Центр Разумкова, 2025. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamku/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-otsinka-problem-shcho-isnuv-u-ukrainskomu-suspilstvi-lystopad-2025r> (дата звернення: 17.12.2025).

Анотація

Мельник Ю. П. Політична відповідальність як чинник демократичної стійкості України в умовах воєнних трансформацій демократичного транзиту. – Стаття.

У статті здійснено комплексний теоретико-аналітичний аналіз політичної відповідальності як системоутворювального чинника демократичної стійкості України в умовах воєнних трансформацій демократичного транзиту. Обґрунтовано, що політична відповідальність у сучасній політичній теорії виходить за межі суто правових форм і функціонує як багатовимірний механізм підзвітності, що поєднує інституційні, моральні та комунікативні виміри взаємодії влади і суспільства. Показано, що демократична стійкість не зводиться до формальної стабільності інститутів, а передбачає здатність політичної системи адаптуватися до кризових викликів без втрати легітимності та демократичного вектора розвитку.

Особливу увагу приділено аналізу взаємозв'язку політичної відповідальності та демократичної стійкості в умовах транзитної демократії, для якої характерними є незавершеність інституційної консолідації та фрагментарність механізмів підзвітності. Доведено, що воєнні трансформації політичної системи України зумовлюють об'єктивне посилення виконавчої влади та обмеження традиційних демократичних процедур, що підвищує ризики інституційної деформації та концентрації владних повноважень. За таких умов політична відповідальність набуває компенсаторного та стримувального характеру, виконуючи функцію запобігання ерозії демократичної легітимності.

У статті проаналізовано механізми забезпечення реалізації політичної відповідальності в умовах воєнного стану, зокрема парламентський і судовий контроль, публічну звітність органів влади, а також роль

громадянського суспільства, медіа та експертного середовища. Зроблено висновок, що демократична стійкість України в умовах війни значною мірою залежить від здатності політичної системи забезпечувати баланс між інституційними та неформальними формами підзвітності. Політична відповідальність у цьому контексті розглядається як ключовий ресурс збереження демократичного розвитку держави та передумова її подальшої демократичної консолідації в поствоєнний період.

Ключові слова: політична відповідальність, демократична стійкість, транзитна демократія, воєнний стан, демократичне врядування, Україна.

Summary

Melnyk Yu. P. Political responsibility as a factor of Ukraine's democratic resilience under wartime transformations of democratic transition. – Article.

The article provides a comprehensive theoretical and analytical examination of political responsibility as a system-forming factor of Ukraine's democratic resilience under conditions of wartime transformations of democratic transition. It is substantiated that, in contemporary political theory, political responsibility goes beyond purely legal forms and functions as a multidimensional mechanism of accountability that integrates institutional, moral, and communicative dimensions of interaction between government and society. It is demonstrated that democratic resilience cannot be reduced to the formal stability of institutions but implies the ability of a political system to adapt to crisis challenges without losing legitimacy and its democratic trajectory.

Special attention is devoted to the analysis of the relationship between political responsibility and democratic resilience in the context of transitional democracy, which is characterized by incomplete institutional consolidation and fragmented accountability mechanisms. It is argued that wartime transformations of Ukraine's political system objectively lead to a strengthening of executive power and limitations on traditional democratic procedures, thereby increasing the risks of institutional deformation and concentration of power. Under such conditions, political responsibility acquires compensatory and restraining functions, serving as a mechanism to prevent the erosion of democratic legitimacy.

The article analyzes the mechanisms for ensuring political responsibility under martial law, including parliamentary and judicial oversight, public accountability of government bodies, as well as the role of civil society, media, and the expert community. It is concluded that Ukraine's democratic resilience during wartime largely depends on the political system's capacity to maintain a balance between institutional and informal forms of accountability. In this context, political responsibility is regarded as a key resource for preserving the democratic development of the state and as a prerequisite for its further democratic consolidation in the post-war period.

Key words: political responsibility, democratic resilience, transitional democracy, martial law, democratic governance, Ukraine.

Дата надходження статті: 22.10.2025

Дата прийняття статті: 07.11.2025

Опубліковано: 30.12.2025